عومەر عەلی و سیاسیە بەلجیکیەکان

پەرلەمانی ئەوروپا

پەیامی دونیا بینی

د. عومەر عەلی
٢٠١٩

ژمارە

پەیامی قیبلە
رۆشنبیریی گشتی و ئیسلامی . زانست و ئیمان

ناوی کتێب: عومەر عەلی و سیاسیە بەلجیکیەکان، لە پەرلەمانی ئەوروپا.

نووسەر: د. عومەر علی

دیزاینی ناوەوە: عبدالله خاکی

دیزاینی بەرگ: توانا ئەحمد

چاپخانە:

تیراژ:

نرخ:

ژمارە (   )ی ساڵی (   )ی

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان پێدراوە

بسم الله الرحمن الرحيم

ئەندامی لەیبەر پارتی بوم لە بەریتانیا، بەشداری زۆری چالاکیەکانم دەکرد، دواتر بۆم نەڕۆشتە سەرو وازم هێنا، سیاسەت لە ئەوروپا زیاتر بۆ کەسە سەرمایەدارەکانە، جیاواز لە وڵاتانی خۆمان کە بەهۆی سیاسەتەوە دەبن بە سەرمایەدار، وەك حیزب، حیزبە سیاسیەکان بەردەوام چاویان لەدەستی ئەندامەکانە، ئابونەیان پێ بدەن و سپۆنسەری کارەکانیان بکەن، جیاواز لە وڵاتانی شەرقی حیزب هەمو شتێکە، ئەسڵەن حکومەتیش دەبێت لە خزمەتی حێزبدا بێت، بڕیارە حکومیەکان لای خۆمان نەك هەر حیزب، بەڵکو باڵێکی ناو حیزب، هەتا بگرە خودی کەسێك دەتوانێت لەباری ببات.

ئەوەی پێی دەوترێت حیزب لە وڵاتانی شەرقدا بە گشتی حیزب نی یە، ناویان حێزبە، کۆمەڵێك مافیا، بازرگان، چەتە، ڕێدەکەون بۆ فەرهود کردنی دین و ژینی خەڵکەکە.

لە شەرقدا ئەوەی زۆر هەژار بێت و توانای بژێوی دەرکردنی نەبێت دەبێتە حیزبی، بە ٤ پۆستی فەیسبوك و ٢ وێنەو لێدوانێکی حیزبی ئەکتیڤی خۆی بەرز دەکاتەوە، ئیتر دەبێتە پاڵەوان و شەڕی مێژو بە خەڵك دەفرۆشێت،

بەچاوی خۆم دیم گەنجێك تازە لە ژێرەوە دەرۆشت خۆی سورکردبویەوە لە مامە پیرەیەك و باسی خەباتی شاخی بۆ دەکرد، سوێندتان لەسەرم نی یە پخت لێ بکردایە پڕی شەرواڵەکەی خۆی دەکرد.

ئاخر نازانم ئەم گەنجە بۆ دەبێت پشتگیری بکرێت و ئەم مامە پیرە پشتی بشکێنرێت، خۆ مامە پیرەی داماو داوای تەقاعودەکەی خۆی دەکرد.

لە ئەوروپا چینە هەژارەکە بە درێژای مێژو هەر بە هەژاری دەمێننەوەو گشت سستمە یەك لە دوای یەکەکان هەر ستەمی لێ دەکات، ناوەکان گۆڕانکاری بەسەردا دێت بەڵام ناوەرۆك هەر کۆیلایەتیە، دەبێت ڕاکە ڕاکە بکات تەنها بۆ ئەوەی بتوانێت پارەی ئاو و کارەباکەی بدات، بەهەزار پەلە فرتە پارەی سەفەرێك پاشەکەوت دەکات، تا تۆزێك لەو کەئابە دەربچێت، ئەویش زۆرجار بڕیارێکی سیاسی کاریگەری لەسەر دەبێت و سەفەری ئەو ساڵەشی لەدەست دەچێت، ئەڵبەت بە مەلاین کەس هەیە ئەسڵەن هەر ئەو دەرفەتەشی بۆ نە ڕەخساوە، بەسەدان هەر ئینگلیز من لەگەڵیان قسەم کردوە کە تەمەنیشیان گەورە بووە، هێشتا لەندەن کە پایتەختی وڵاتی خۆیانە نەیاندیوە، زۆریش هەیە ئەسڵەن هەر جەوازی دەرنەکردوە!

جیاوازی چینی هەژاری ئەوروپی لەگەڵ شەرقیدا ئەوەیە لە ئەوروپا هەندێك یارمەتی دەدرێت بۆ ئەوەی نەکەوێتە سەر جادە!

ئەو یارمەتیە بۆ ئێمەی شەرقی چون نەهامەتیمان زۆر دیوە دەتوانین پێی ئیدارە بکەین و بگرە هەندێکیشی لێ پاشەکەوت بکەین بۆ دایك و باوکمان، چون ئێمە بە ڕۆژگارێکدا تێپەڕیوین نانی وشکیش نەبوە بیخۆین، من بە ئێستەشی لەگەڵدا بێت دەتوانم بە مانگ بە نان و پیاز ئیدارە بکەم، تا ئەم کاتەش یەك دەنک گرنگی بە شتی مارکە نادەم، دەڕۆم کام جل و بەرگ هەرزانە دەیکرم، پانتۆڵێك بە ١٠٠ دۆلار بێت من ئەوە ناکرم، دەڕۆم بە ١٠ دۆلار پانتۆڵێك دەکرم و وا حسابی دەکەم ١٠٠ دۆلاریەکەم کریوە، ٩٠ دۆلار دەنێرم بۆ کوردێکی هەژاری ڕۆژهەڵات، کە دەنگی خوا نەبێت کەس نایبیستێت!

زۆر ڕێگە هەیە بۆ یارمەتی هەژار ئەگەر پەیڕەوی بکەین، ڕۆژێك لە سەفەر بوم ڕۆشتمە مەتعەمێکی ڕاقیەوە نان بخۆم، بینیم ٢ کەس لەسەر مێزی نانخواردن هەستان، لە بەردەمیاندا بڕێکی زۆرباش خواردن مابویەوە، منیش ڕێك هیچ شەرمم نەکردو دانیشتم تێرو پڕم خوارد، هەر ئەسڵەن قاپەکانم لێسایەوە!

دوای ئەوە ڕۆشتمە دەرەوە ٣٥ دۆلارم خستە مشتی ژنە هەژارێکەوە، سەیری دەکردم باوەڕی نەدەکرد، چون سواڵکەر خەڵکی وردەیەکی کەمی دەداتێ نەك زبرە! منداڵەکەی بە کۆڵیەوە بو، سەیری منداڵەکەی دەکردو سەیری منی دەکردو دەگریا، دواتر سەیرم کرد بزانم چ دەکات، بینیم ڕۆشتەوە بۆ ماڵ،

وەك بڵێی بەشی ئەو رۆژەی دەستکەوت و منداڵەکانی تر چاوەڕێی دەستی دایکە بێوەژنەکەیانن، با کات بدات بە منداڵەکان، خۆشترین رۆژەکانی ژیانم بو ئەو رۆژە!

ئێمەش بە تەنەکە خواردن فرێ دەدەین، لەبیرمە زۆر برسی بوم، ماوەیەك بێ کارو کاسپی، لە رێگەی کوردێکی کەرکویەکەوە کە پێکەوە بوین، ئەو هاورێیەکی لە چێشتخانەیەکدا کاری دەکرد، شەوان ئەو نیسکێنەی کە دەمایەوە بۆ ئێمەی دادەنا، یەعنی لەبری ئەوەی بیخاتە زباڵەکەوە دەیدا بە ئێمە، ئێمە کە وەرمان دەگرت، بە دەستێك یەکی لایەکی سەتڵەکەمان دەگرت و بەو دەستەکەی تر چەپڵەمان لێ دەدات، گۆرانی خۆشیمان دەگوت، دەمانگوت خوایە گیان هەزار شوکر بۆ تۆ! تا مردن من مەمنونی کەرکویەکانیشم بەهۆی ئەوەوە، کوڕەکە ناوی ئومێد بو لەبیرم ناچێت، ئێستە نازانم چی بەسەرهات، هەردەم دوعای خێری بۆ دەکەم.

ئاخر عەزیزان، ئێمە لە باشوردا زۆر رێکخراویش هەیە دەنگی هەژاریمان دەگەیەنێتە دونیاو خەڵکی لای خۆیەوە هەریەکەو کۆمەکیەکی دەکات، بەڵام کوردەکانی ڕۆژهەڵات یەك تەلەفزیۆن نی یە باسیان بکات، من ئێستە کە ئەم دێڕانە دەنوسم فرمێسك بەچاومدا دێتە خوارەوە، چۆن نەیەتە خوارەوە خۆم بە مەیدانی سەردانم کردون، ڕۆشتومەتە ماڵی وا بەقەدەر شایەك شەهامەتی هەیە، کەچی دەچیتە ماڵەکەی، ڕوتاڵ، داماو، لەسەر بەڕەیەك تا هەڵدەستیت دەتەزیت،

هەتا چایەکیش کە بۆت بهێنن هەست بە شەرمەزاری دەکەیت، لە باشورەوە تەلەفۆن دەکات دونیایەك دەکورۆزێتەوە کەچی سەیر دەکەیت لە ژێرەوە موچەشی هەیە!

حیزبەکانی ئەوروپا چون سەرمایەدارەکان بەڕێوەی دەبەن هەردەم لە خزمەتی سەرمایەداریدایە، گەر بە وردی بڕوانینە گشت ئەو کایانەی پەیوەستە بە ئابوریەوە هەردەم چینی هەژار تێیدا چەوساوەیە، بە سەدان ڕێگەی چنینەوەی پارەیان هەیە لە هەژاران، ئەسڵەن دەتوانم بڵێم کۆیلایەتیە لە بەرگێکی نوێدا، سەردەمی کۆن کۆیلەکان ئیشیان بۆ سەیدەکانیان دەکردو لەبری ئەوە هەندێك یارمەتیان پێ دەدان بۆ ئەوەی بژین، کۆیلەکانی ئێستە زیاتر جۆری جل و بەرگەکانیان گۆڕاوە، ئەسڵەن ئێستە جۆری جلەکانیشیان وەك سەردەمی کۆیلایەتی کۆن گەڕاندوەتەوە بەناوی مۆدێلەوە، تۆ سەیر ئەو هەڵخەڵەتاندنە، جلی دڕاوت پێ دەدات، ئەژنۆ، سمت، پوز، ڕان تا دەگاتە سەروتریش دڕاوە بە پارەیەکی زۆرتریش پێیان دەفرۆشرێت، یەك تۆز لۆژکیانە بیر بکەنەوە، چ مانایەکی هەیە جلی دڕاو گرانتر بێت، ١٩٠ سەفەری جیهانم کردوە، کایەکانی کۆمەڵگەم هەموی دیوە، هەرگیز سیاسی و سەرمایەدارەکانی خۆیان لە هیچ جێگەیەکی فەرمیدا ئەو جلانە لەبەرناکەن، هەندێك جاریش لەبەری بکەن وەك ریکلامێکە تا هەژارەکان زیاتر بخەڵەتێن، بەداخەوە ئەم حەماقەتە شەرقیشی گرتوەتەوە!

کۆمپانی نی یە لە ئەوروپا دزی نەکات، جا هەریەکەو بەناوێکەوە، حکومەت خۆی زۆرجار تارگێتیان بۆ دادەنێت، کە بڕی قازانج دیاری کراو بێت، نامەوێت ناوی کۆمپانیاکانیان بهێنم ئەسڵەن ئەوەندە زۆرنلە ژمارە نایەن، قازانجەکانیان زۆر لەسەروی دیاری کراوەوەیە، بۆ ئەوەی ڕێکی بکەنەوە، بە کوردیەکەی بیشەرعێنن، یان باشترە بڵێم بیقانونێنن، دێن ئەو پارە زیادە وەك دیاری پێشکەشی خۆیانی دەکەن، یان کاڵای زۆر گرانبەهای پێ دەکڕن و لە خزمەتی خۆیاندا دەبێت بەناوی کۆمپانیاکەوە.

ڕیبا بە تەواوەتی ژیانی ئەوروپی کردوە بە جەهەنم، وڵاتانی شەرق چون بەردەوام شەڕی تێدایە هەڵدێن بۆ ئەوروپا، بە حوکمی ئەو بڕە پارە کەمە کە من زۆرجار هەر پێی دەڵێم بایەعەکە، ئیتر بە بەراورد بە شەڕو هەراو گەندەڵیەکەی لای خۆمان باشترە، گەرنا ژیان لە ئەوروپاو لە ژێر سستمی سەرمایەداریدا دەبێت وەك کۆیلەکانی کۆن کار بکەیت بۆ سەیدەکان، کرێکارێکی داماو دەبێت شەو و ڕۆژ بخاتە سەر یەك تا بڕی ٢ بۆ ٣ دەفتەر دۆلار خەزن بکات، دواتر ئەو بڕەیە بدات بە پێشەکی شوقەیەکی ٤٠ بۆ ٥٠ مەتری و دوای ئەوەی ٣٠ بۆ ٤٠ ساڵ پارەی قیستی شوقە بدات، ئەسڵەن شوقەکەش بۆ هەتا هەتایی نابێت بە هی خۆی، بۆ ١٠٠ تا ١٢٠ ساڵە بە گشتی، هەشە کە دەستە دوو یان سێ یە، زۆر کەمتری تێدا ماوە، واتە بۆ میرات سودی نابێت، خانوش زۆر گرانە زیاتر خەڵك شوقە دەکڕن، زۆرکەس دەمرێت پێش ئەوەی خانوەکە بە تەواوی ببێتە هی خۆی،

یان زۆرکەس بەهۆی ئیش لە دەستدان و نەتوانینی پارەی قیستەکان بۆ ماوەیەك بانك دێت و دەیفرۆشێتەوە، واتە ڕەنجی دەبێتە ڕەنجی فەرهاد، ئەسڵەن دەبوایە فەرهاد ئەوروپی بوایە.

میراتیش کە باسم کرد ئەوەی کە بە میرات دەمێنێتەوە حکومەت بڕێکی ئێجگار زۆری لێ دەبات، چون حسابی دەخلی بۆ دەکات بۆ واریسەکانی، هەرچی شت هەیە بیمەیان بۆ داناوە، ئێمەی شەرقی چون زۆر گوێمان لە دونیا نی یە، زۆرێك لەوانە ئەگەر ئیجباری نەبێت نایکەین، وەك بیمەی سەیارە کە ناچاریە، بەڵام خودی ئەوروپیەکان دەیکەن، چون هەر لە قوتابخانەوە ڕایان هێناون لەسەر بیمەو مەترسی نەکردنی بیمە، هەتا بیمەی خودی مرۆڤیشیان داناوە! لە هەموی ماڵوێرانی تر دەبێت هەر گەشتیتە ٤٠ ساڵی خەمی بیمەی قەبرو تابوتیش بخۆیت، گەرنا زۆر گەورەبیت بیمەت بە ئاسانی بۆ ناکەنەوە، تۆ وەرە هەموو مانگێ پارە بدە بۆ ئەوەی کە مردی تابوتێکت پێ بدەن و بتخەنە ناو سەیارەیەك و دووکەس بە قرتێلەی ڕەشەوە لەگەڵت بێت و بتشارنەوە، جا لە هەمووی ناخۆش تر هەروازیشت لێ ناهێنن، ڕۆژێك ئەوەندە تەلەفۆنیان بۆ کردم بۆ ئەم جۆرە بیمە، وتم کاکە ئەگەر من مردم گو بکەنە قەبرەکەم و وازم لێ بهێنن.

منداڵەکانم هەر لە ئێستەوە بیانوی ئەوەم لێ دەگرن کە دەبێت جلەکانیان هەموی مارکە بێت، ئەم مارکانە هەموی پارەیەکی زیادەیە بۆ باخەڵکی سەرمایەدارەکان،

دەبینی مۆدێلەکە هێشتا نەفرۆشراوە مۆدێلێکی تر دێت، ئەسڵەن من هەر پێم خۆش نی یە نوسراو لەسەر جلەکانم بێت، بۆ من ریکلام بکەم بۆ ئەو کۆمپانیایانە بە بەلاش، سبەی تا ئێوارە بە لۆگۆی ئەوانەو خەڵك بمبینێت! یەك تۆز بیربکەنەوە دانانی هێمایەکی ریکلام کە لۆگۆی کۆمپانیایەکە چەندین پارە دەبێت بدات بۆی تا نیشانی خەڵکی بدەن، کەچی هەزاران لۆگۆ بە سنگ و مەمك و سمتی ئافرەتەوەیەو بەبازاڕیشدا دەگەڕێت، تۆ وەرە چ جێگەیەکیشیان داناوە بۆ ریکلا!، هەژاریش چون فعلەن هەژارن لە روی ئەقڵیشەوە هەژارن و ئەم ریکلامەیان بۆ دەکەن، تا گەشتوەتە ئەوەئ، چەندین نوسینی بێ حەیایی و بێ قیمەتیش دەنوسن، من باسی ئەوانە ناکەم کە ناوی الله و محمدو ئەو شتانە، ئەوە دیارە فکرێکی بۆگەن و دەستی لە پشتە، بەڵام هەر وەك بوارە بازرگانیەکە وایان لە خەڵك کردوە شانازی بەم نوسینە پیسانەوە بکەن، لەسەر سنگ و مەمکی ئافرەت نوسراوە باوەشم پێدا بکەو پرسیار مەکەن، لە پشتی نوسراوە قەحبە، بەراز، زۆر شتی تر، ئەمان تێدەگەن چون ئەقڵیەنیش هەژارکراون، لای خۆشمان هەر دەیکڕن چون هەر خوێندەواریان نی یە! جگە لە هەژاری ئەقڵەکەش.

باوەڕ دەکەن ئینگلیز زۆری زوو دەنوێت بۆ ئەوەی کارەباو غاز کەم سەرف بکەن.

لایەنی کۆمەڵایەتیان وا تێك داوە کە کەس لەگەڵ کەس نەیکرێت، بۆ ئەوەی هەریەکەو ناچار بێت شوقەیەك بگرێت یان بکڕێت و هەمو شتەکان سەربەخۆ بێت،

ئەم سەربەخۆییە لە بنەڕەتدا ناوەکەی خۆشە، بەڵام لە ناوەرۆکدا هەم زیانی گەورەیەو بۆ زۆرتر قازانجی سەرمایەدارەکانە، زۆربەی زەواج فەشەل دەهێنێت، پیاو بە جیا خانویەك و ژن بە جیا خانویەك، لەبری یەك خانو ئەوە بو بە دوخانو، واتە دو کرێی جیاواز دەدەن، هەموو شتەکان دەبێتە دوو دوو، منداڵ هەر ئەسڵەن وای لێ دەکەن چاوەڕێ نەکات ببێتە هەژدە ئەویش ماڵی خۆی هەبێت.

زۆرینەی پیرەکان کە دەمرن دوای ماوەیەك پێی دەزانن! چون کاکە کەس لەگەڵ کەس نایکرێت، دەشڵێن پێکەوە ژیان، پێکەوە ژیانی چی! وا دەزانن هەر شەڕ نەکەن ئیتر ئەوە پێکەوە ژیانە!

ژیانیان بەشێوەیەك قورس کردوە لە ماڵێکدا ئەگەر کەسێك بە تەنها ئیش بکات هەر فریا ناکەوێت، بۆیە دەبێت هەموی ئیش بکات، کە ئیشیش دەکەیت هەموی دەبێت باج بدات، باجەکەش خۆ وەك زەکاتی مسوڵمان نی یە کە زەکاتی توجارەت لە سەدا دو نیوە، باجی ئەوروپی ئەوەندە زۆرە هەتا سەرمایەدارەکان خۆیان لەوەشدا خۆیانی لێ دەدزنەوە، لەگەڵ ئەوەی خۆیان ملیۆنەرن بەڵام هەزار فێڵ دەدۆزنەوە تا لە باجەکەش خۆیان ببورێنن، دەڕۆن پارەکەیان لە وڵاتی تر دەخەنە گەڕ، زۆرجار لە میدیاکانەوە دەبیستین فلان یاریچی یان فلان سیاسی و بازرگان چەند ملیۆن دزی لە باج کردوەو نەیداوە.

هەمو ئەمانە تەنها وەك ئاماژەی خێرایە، هیچی لە کتێبەوە من دەرم نەهێناوە، ئەمانە هەموی ئەزمونە،دەیبینم لە هەواڵەکانی BBC و CNN و Radio ٤ی بەریتانیاوە رۆژانە لەم مەعاناتانە دەبیستیم.

کە ئەوروپی خۆی دەکوژێت و رێژەی خۆ کوشتن زۆرە! لە راستیدا لە خۆشیدا نی یە! کێ لە خۆشیدا خۆی دەکوژێت؟! لای خۆمان خۆشیان بەستوەتەوە بە نەبڕانی کارەباو ئاوەوە، یان باشی جادەو بانەوە، چون خۆمان ئەو کێشانەمان هەیە، کێشەکانی ئەوروپا زۆر قوڵن، بۆیە کە فەراغی رۆحیشیان هەیە لەگەڵیدا ئیتر پەنا دەبات بۆ مەشروبی زیاترو تا دەگاتە موخەدەرات، مەعقولە لە زیندانیشدا پۆلیس ناتوانێت هێشتا کۆنترۆڵی موخەدەرات بکات چ جای دەرەوە.

ئێمەی مسوڵمان ئەسڵەن ژیانمان زۆر زۆر لە ئەوروپیەکان خۆشترە، ئەو پارەیەکی زۆر لە جگەرەو مەشروب بەلانی کەمەوە سەرف دەکات چون فەراغی رۆحی هەیە، لە بنەڕەتدا خۆ لە خۆشیدا پەنای بۆ ئەم مادانە نەبردوە، کەچی ئەوەش دەبێتە کێشەیەکی تر بۆیان و ئالودەیی لەسەر جادەکان دەیان بینین، مەلاین دۆلار بۆ رێگریان سەرف دەکرێت، مزگەوت و دەزگا ئیسلامیەکان گەورەترین دەوری گێڕاوە لەو بوارەدا، ئێمە ئەو پارەمان بۆ دەمێنێتەوەو فەراغە رۆحەکە بە دوو رکات نوێژو خوێندنی لاپەڕەیەك لە قورئان پڕ دەکەینەوە،

ئەسڵەن لەگەڵ ئەوەشدا کە غەریبین لە مزگەوتەکان ئەوەندە خۆشەویستی هەیە پیاو بە نوسین ناتوانێت تەعبیری لێ بکات، بمرە لەبرسا لەسەر جادە کەسێك نی یە ٥ ئیرۆت بداتێ، من سەیر دەکەم سواڵکەرەکانیان لەگەڵ ئەوەشدا مۆزیقاش لێ دەدەن و قنیش بادەدەن و هونەرێکیشان هەیە تا ئێوارە پارەی خواردنێك پەیدا ناکات، لای خۆمان سواڵکەرەکان پیاو بەغیلیان پێ دەبات، کەچی باس لە مرۆڤایەتی دەکرێت هەردەم ئێمە بە چاوچنۆك و ئەوام بە میهرەبان دەردەخات!.

عومەر عەلی لە پەرلەمانی ئەوروپا

سستمی ئابوری لە ئەوروپا خەڵکی کردوە بە کۆیلە، ئەم سستمە لە پێش ١٥٠٠ ساڵ هەبوە، کە ئیسلام هات کۆیلایەتی نەهێشت، پلە پلە مرۆڤەکانی ئازادکرد، بەڵام لێرە پلە پلە مرۆڤەکان بەرەو کۆیلایەتی قوڵ دەبەن، کەس خاوەنی سەرمایەی حەقیقی خۆی نی یە، کۆیلەکانی سەردەمی پێش ئیسلام کاریان بۆ سەیدەکانیان دەکرد، ئەسڵەن لە کۆشکی سەیدەکانیشدا دەمانەوەو قەرزردار نەبون، هەتا نانی سەیدەکانیشیان دەخوارد، ئێستە لێرە کۆیلایەتی باری زۆر قورسترە، هەموی قەرزدارە، دەبێت تا مردن قەرزی جێگەی خەوەکەی بدات، ئەوەندە قەرزی لەسەر کەڵەکە دەبێت کۆتا شت حساب بۆ خواردنەکە دەکات.

من کەسێکی پسپۆڕی بواری ئابوری نیم، بەڵام لە قورئانەکەماندا سستمێکی گشتی هەیە، جانبی ئابوری زۆر بە گرنگەوە باسکردوە، هەتا پەیوەستە بە بیروباوەڕەوە، ئەوەندە گرنگە هەتا سستمی حوکمڕانی سیاسیش نەبێت ئەو هەر بەردەوامی دەبێت، تەنها چەند جوزئێکی نەبێت، بەڵام گەر دەستەڵات لە پشتی بێت بە شێوەیەکی ڕێکخراو بەکار دێت کە هەمووی جێگەی خۆی بگرێت.

نمونەمان هەیە کەسێکی وەك عومەری کوڕی عەبدول عەزیز کە پەیڕەوی ئەم سستمەی کردوە ئەوەندە بەیتولماڵ پارەی خەزنکراوی زیادەی تێدا بووە، گەنمی لەسەر شاخەکان بۆ ئاژەڵە کێویەکانیش داناوە، هەتا ئێستە ئەمە وەك کەلتوریش لە تورکیا پەیڕەو دەکرێت، کاتێك بەفر دەبارێت و باڵندەکان بە ئاسانی خۆراکیان دەست ناکەوێت.

سستمی ئابوری ئیسلامی ڕێك پێچەوانەی ئەم سستمی سەرمایەداریەیە، تا زیاتر ئیش بکەیت دەبێت قازاج زیاتر بۆ خۆت بێت، بۆ نمونە بازرگانی کە هیلاکی ڕۆژانەیە لە سەدا دو نیوە، زەکاتی گەنم و جۆ لە دەیا یەکە، چون یەك جار دەیوەشێنیت و یەك جار دەیدوریتەوە، خۆ ئەگەر ئاودانی تێ بکەوێت بەرز دەبێتەوە بۆ لە بیستدا یەك و بۆ زیاتریش، مەڕوبزن لە چلدا یەکە، کە زۆر بوو واتە ئەزیەتی زیاتر بوو ئەوسا دەبێتە لە سەدا یەك، تەنها خەزێنەیەك کە بیدۆزیتەوە لە پێنجدا یەکە، ئەگەر کەسەکەش مسوڵمان نەبێت دەبێت بەپێی بژێوەی بەشداری بێت کە ڕەخنەشی لێ دەگیرێت کە بۆ ئەو پارە بدات،

بەڵام لێرە بەلانی کەمەوە هەمو کەس دەبێت لە سەدا ٢٠ هەتا بۆ سەدا ٤٠ و بگرە زیاتریش بەرز دەبێتەوە، خەڵکی بوە بە کۆیلەی ڕیباو سەرمایەدارەکان هەردەم لە قازانجدان، ئەوانەی کە لە ژێر باری دانەوەی ڕیبادان هەمو ناڕەحەتی کار قبوڵ دەکەن بۆ ئەوەی توانای پارەی ڕیبایان ببێت، هەزاران ئافرەت دوچاری هەتا کاری بەدڕەوشتی بوە، من ناتوانم هەرچی شتە لێرەدا بە وردی باسی بکەم، هەم وەك زۆری کەیسە ئابوریەکان، هەمیش وەك کات کە کاتم نی یە، هەمیش من وەك وتم پسۆڕنیم، بەڵام ئێمە زانای وەك پرۆفیسۆر عەلی قەرەداغی مان هەیە کە پسپۆڕە لەم بوارەدا، مەرکەزی لیژنەی فەتاوامان هەیە کە بارەگاکەی لە ئیرلەندایە، زانای پسپۆڕو زۆرکارامەی تێدایە، ئەسڵەن من قوتابی دوو لەم ئەندامانەم بەناوەکانی د عبداللە جدیع وە شێخ سالم.

گەر وەك قوتابیەکیش قسە بکەم کە بەو دۆخەدا تێپەڕیوم، هەرگیز ئەو ڕۆژەم لەیاد ناچێت کە بڕیار لەسەر گرانکردنی خوێندن درا، ئەو ڕۆژە ئێمە لە زانکۆ هەموومان لەسەر کۆمپیوتەر بووین و ڕاستەوخۆ دەستمان لەسەر دڵمان بوو کە سەیری BBC یمان دەکرد، دواتر بڕیارەکە درا ئەوەندە توڕە بوین هەتا هەندێك تەلەبە کۆمپیوتەرەکانیان شکاند.

دواتر ئێمە وەك ئەندامی لەیبەر پارتی ئەوەی پێمانکرا کردمان بە مەدەنی هەتا گەشتە گەورەترین خۆنیشاندان لە لەندەن، ئەوەندە بە سەختی دژی ئەو بڕیارەبوین هەتا خەریك بوو چەند پۆلیسێکی داماویش بکوژین،

قوتابی هەبو لە سەر باڵەخانەکانەوە کورسی دەخستە خوار بۆ پۆلیسەکان، ئێستە کەسێك کە زانکۆ تەواو دەکات ئەوەندە پارە قەرزدار دەبێت، دەبێتە کۆیلەی قەرزەکانی، جگە لەوەی هیچی نی یە، زۆرێك لەو کرایمانەی کە دەبێت بەهۆی سەختی بواری ئەم سستمە ئابوریەیە، کابرا ئەوەندە بیمەی سەیارەی داوەو ساڵ بە ساڵ هەر گرانتریش دەبێت و دەبینێ لە داخاندا بە فێڵ پێکدادان دەکات هەر بۆ ئەوەی هەندێك پارەی دەست بکەوێتەوە، هەیە ماڵی خۆی ئاگرداوە لە داخی ئەم بیمانە، ئەسڵەن هەیە لە ئیسپانیا منداڵەکەی خۆی کوشتوە بۆ وەرگرتنی بیمە، کەیسەکان زۆرن، من کەمترو ئێوە زیاتری لێ دەزانن.

شەقامی ئەوروپیش هیچی لە سستمی ئابوری رازی نی یە، ئەوەتا سیاسیەکان زیاتر بەوە دەیبەنەوە کە دەڵێن هاتینە سەر حوکم باج کەم دەکەینەوە، کەچی زیاتریش دەبێت نەك کەم بکرێتەوە، ئێمە وەك لەیبەر پارتی کە لەسەر حوکم بوین بوارە مادیەکە لە ئێستە زۆر باشتر بوو، کۆنسەرڤەتیڤ هاتە سەر حوکم یەکەم ئیش کردی بوارە ئابوریەکانی تەسك کردەوە، کۆمپانی هەیە پارەی سەدان کەس دەخوات و دواتر ئیفلاسی خۆی رادەگەیەنێت، پارەی هەژارەکان هەمووی تیا دەچێت و تەنها ناوی کۆمپانیاکە رەش دەبێت، کابرا سستمەکە پشتی دەگرێت، دەرکەوتوە زۆرێك لەوانە بە فێڵ ئیفلاس رادەگەیەنن و پارەکەیان لە ژێرەوە بە جۆرێك بۆ خۆیان پاشەکەوت کردوە.

ئەوەی کە پەیوەستە بە مادەوە هەرهەمووی قسەی هەڵدەگرێت، لەوەیە تەنها مسوڵمانەکان هێشتا حاڵیان باشترە کە وەك عەقیدە مەشروب و موخەدەرات و جگەرە لایان حەرامەو پارەکانیان لەم شتانەدا سەرف ناکەن، ئەو سستمە یارمەتیەی کۆمەڵایەتیەش کە هەیە ئەڵبەت زۆر باشە بەڵام کەمە، زۆرێك لە وڵاتە ئەوروپیەکانیش هەر هێشتا ئەوەشیان نی یە، ئەوەتا یۆنان ئێستە چی بەسەرهاتوە، وڵاتانی ئەوروپای شەرقی لە چ حاڵێکدان، جیاوازی زۆری خستوەتە نێوان چینە جیاوازەکانی ئەوروپاوە، لەگەڵ ئەوەی کە فیزە نی یە لەنێواندا، بەڵام رق و قین لە ناخی زۆربەیدا وەك ئاگر بڵێسە دەدات.

زۆر قوتابی کە تەخەروج دەکات و دەبینێ پارەیەکی زۆر قەرزارەو وە هیچیشی نی یە، هەرچۆن لێکی دەداتەوە نازانێت چۆن فریا بکەوێت، بۆیە دەبینی زۆرێك لە فەشەلی دەرونیدا بێکاری هەڵدەبژێرێت، زۆر قوتابی هەر خۆی دەکوژێت، ئامارەکان هەردەم زیاترمان پێ دەڵێن، وە نەبێت کاریش هەروا ئاسان بێت، هەمووی داوای ئەزمون دەکات، ناچار قوتابی لەگەڵ ئەو هەمو بارە قورسەدا بەبێ بەرانبەر کاربکات تەنها بۆ ئەوەی ئەزمون بەدەست بهێنێت،

من خۆم لە چەندین دەزگا بە خۆبەخشی کارم کردوە، لەگەڵ کاری خۆبەخشیدام، بەڵام کە دەوڵەمەند بیت کاری خۆبەخشی بکەیت،

نەك من هەژار بم و بە خۆبەخشیش کاربکەم، کۆیلایەتی گەشتوەتە کوێ؟ کار بۆ سەرمایەدار بکەیت و نانە زگیشت پێ نەدات.

سوپاس بۆ ئەو کاتەی پێتان بەخشیم.

سستمی ئابوری لە ئەوروپا خەڵکی کردوە بە
کۆیلە، ئەم سستمە لە پێش ١٥٠٠ ساڵ هەبوە

ئەوەی پێی دەوترێت حیزب لە وڵاتانی شەرقدا بە گشتی حیزب نی یە، ناویان حێزبە، کۆمەڵێك مافیا، بازرگان، چەتە، ڕێدەکەون بۆ فەرهود کردنی دین و ژینی خەڵکەکە.

قیبلە

د. عومەر عەلی

٢٠١٩